

GLASNYT

JANUAR 1987.

Udgivet af Glashistorisk Selskab - Aalborg

Ansvarshavende: Poul Schjelder

Rapporter: Jørgen F. Rønne - Sekretær: efterlyses.

Med ønsket om et godt nytår, udsender vi hermed den 5. udgave af GLASNYT. Såfremt vi fortsat skal udsende dette blad, anmoder vi vore medlemmer/læsere om at fremkomme med stof, indslag, kommentarer, evt. efterlysninger af specielle typer glas m.m. - Så det er bare med at fatte om pennen, dyppe den i blækhuset, og få nedgriflet dit indslag på papiret, for straks derefter at indsende det til Glashistorisk Selskab - Aalborg.

----- 0 -----

Indhold:

- Poul Verner Kamp - Glasslibere ved Aalborg Glasværk.
Referat: 01.09.1986 - Glasmøde med B. Wolstrup.
Referat: 15.10.1986 - Åbning af jubilæumsudstillingen "Medlemmernes egen Samling".
Referat: 26.11.1986 - Foredrag ved Jan Kock - "Glas og Mennesker".
Bogomtale: Glas er liv. Per Lütken. København 1986.
Glas og Mennesker. Jan Kock. Aalborgbogen 1986.

Glasslibere ved Aalborg Glasværk.

Netop fordi drikkeglas er så anonyme og udført efter de samme populære modeller på alle vore glasværker, er der noget helt særligt ved et graveret glas, hvor sliberen har sat sit personlige præg med den samme lille sløjfe eller bladkrans hver gang. Ikke fordi jeg synes at glasset bliver smukkere af en gravering, men nok mere spændende, fordi den fortæller os lidt mere end sine artsfæller.

Når man tænker sig Aalborg Glasværks hvidtglasproduktion, som strækker sig over perioden fra 1866 til 1910, eller 44 år, må det være betænkeligt at hævde, at en eller anden lille speciel detalje alene kan tilskrives Aalborg. Kan vi derimod finde ud af hvordan Joseph Rohrback sleb - og hvornår han var ved Glasværket, kan vi vel regne med, at hans slibninger er lavet på Aalborgglas i denne periode.

Min interesse for graverede glas starter i 1972, hvor jeg købte en snavset og fedtet "Don Carlos" ved en af selskabets fædre. Glasset var lige kommet ind fra et dødsbo og havde ikke set sæbe eller vand i mange år. Da jeg fik det vasket afslørede en smuk bladranke omkring navnet Mine. Glasset bliver forresten stadig fedtet hvis det står i længere tid uden at blive vasket af. Det er samtidig en anelse gult i satsfarven når det sammenlignes med andre glas, to forhold som optræder på andre af mine formodede Aalborgglas, men der er jo andre medlemmer, der skriver meget kompetent om satsfarver, så tilbage til sliberne.

Efter sådan et "fund" er det altid spændende at rådføre sig med Glasbogen, og ja! der på side 111 fig. 80, står mit glas, og sliberen er P.J. Lindström, der i 1905 sleb glasset til en gæst på Glasværket. Så har "min" Mine nok også været der en tur.

Mit næste "fund" var to ballonglas med Lindströms store fugle graveret på glas, der burde være senere end 1910, hvor hvidtglasproduktionen ophører i Aalborg.

Foranlediget af dette paradoks gik jeg igang med at gennemstøve tilgængelige arkivalier på Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg. Det var blandt andet folketællinger og skatteligninger (pralelister) samt bevarede vejvisere m.v. og det er en spændende opgave, som jeg kan anbefale interesserede medlemmer, som bor i nærheden af andre glasværker, at gå igang med. Folketællingerne fortæller hvor folk kommer fra, men desværre ikke hvor de går hen.

Folketællingen 1870 nævner 4 glasslibere 1. ANTON EDVARD RØMISCH født 1812 i Østrig, 2. CARL FERDINAND GUNDELACK født 1831 i Preussen gift med Eleonora Helene født 1838 i Østrig. Parret har fået tre børn i Preussen

mellem 1857 og 1861, et barn i Kastrup i 1864 samt et i Aalborg i 1868 eller 69, altså ret tæt på hvidtglasovnens start i 1866. 3. FRANTZ SEIDEL født 1848 i Böhmen. 4. HEINRICH ZIEVREY født 1852 i Böhmen. Den sidste kun 18 år gammel, er et bevis på, at vi har at gøre med et område, hvor man starter tidligt, når man kan være udlært som 18-årig og allerede i arbejde i et fremmed land.

Den næste sliber der kommer til Aalborg er svenskeren NIELS POUL LIFF, der ifølge Folketællingen 1901 er født i Hofmantorp den 2.2.1849. Han kommer til Aalborg i 1871 og bliver her til hvidtglashyttens lukning i 1910. Hvis ankomståret 1871 er rigtigt, har Liff ikke boet i selve Aalborg, idet han først i 1876 bliver sat i skat her, af en indtægt på 600 kr. Herefter kan han følges fra år til år, indtil 1910.

Så i 1874 kommer der to nye spændende glasslibere til Aalborg nemlig JOSEPH HANDJK og JOSEPH ROHRBACH. Hvis vi ser i Skatteligningen fra 1874 og 1875 er de sat i skat af en indtægt på henholdsvis 300,- kr. og 500,- kr. i 1874 og 800,- og 1.000,- kr. i 1875, hvilket fortæller os lidt om hvornår på året de starter på Glasværket.

Joseph Handjk er født 1848 i Böhmen og lever åbenbart ugift i de 7-8 år han arbejder i Aalborg.

Preusseren Joseph Rohrback er heldigvis for os en mere aktiv familiefar, idet folketællingen i 1880 afslører en lang række glædelige begivenheder og stederne, hvor de er indtruffet. Han er selv født 1834 i Preussen og bliver som 25-årig gift med norske Caroline, med hvem han får otte børn. De tre første er født i Hadeland i Norge, de fire næste i Småland mellem 1867 og 1873 og som rosinen i pølseenden en lille Reimuth i Aalborg i 1875.

Sidste gang jeg fandt Joseph Rohrback var i Folketællingen 1880, idet dog kirkebogen for Vor Frue Sogn oplyser, at hans næstældste datter Emilie blev viet den 18. aug. 1881 i Aalborg, men det garanterer selvfølgelig ikke, at faderen stadig arbejder på Glasværket. Familiens ældste søn ERIK ROHRBACK er som 21-årig i Folketællingen benævnt glassliber.

I 1877 finder vi PEDER PEDERSEN ERSTED i skatteligningen. Han er født 1850 i True by, Vebbestrup sogn og er lidt vanskelig at følge, idet han i 3 af 9 tilfælde er benævnt glasmager og iøvrigt rejser meget rundt. Folketællingen 1901 fortæller, at han har taget ophold i kommunen år 1900 fra København. Han har dog også været i byen i årene 1877-78, 1888, 1893 og 1898.

Næste sliber er PETER JOHAN LINDSTRÖM, der kommer hertil i 1878 fra Sverige. Han er født 27. okt. 1852 i Lyne sogn i Småland. Folketællingen 1901 nævner ikke familie i forbindelse med Lindström.

De to næste slibere er svenskerne JOHAN FREDERIK KUHLIN født 1847 og

GUSTAV ELOF JURLANDER født 1853. De kommer til Aalborg i h.h.v. 1880 og 1883 og forbliver her sammen med Liff og Lindström indtil lukningen af hvidtglasovnen i 1910.

Fra 1881 til 1891 arbejder CHRISTIAN JACOBSEN som sliber på værket i Aalborg. Han er i begyndelsen lønnet som de øvrige slibere, men i de sidste 3 år får han en løn, der er fra 25- til 50% højere end kollegernes.

I skatteligningen 1899 er anført J. EGSTRØM, han er dog væk igen i 1900-udgaven.

Den sidste sliber jeg har fundet er LUDVIG GUSTAV STORM, der ifølge Følketællingen 1901 kommer til Aalborg i 1899 fra Odense. Han er født 1869 i Vestphalen, mens hans kone er fynbo årgang 1870.

Vi har åbenbart delt Storm med Fyens Glasværk idet parret har fået en datter i Aalborg i september måned 1896.

Glasslibernes årslønninger i perioden 1881 til 1890 svinger mellem 700,- og 800,- kr. ifølge skatteligningerne, uden at vise tendenser til stigninger gennem hele tiåret. En sliber som Joseph Rohrback har dog en kraftig lønudvikling mens han er på værket, idet hans årsløn fra 1876 til 1879 vokser fra 1.000,- kr. til 1.800,- kr. eller til mere end det dobbelte af hvad hans kolleger tjener samme år.

For at sammenligne lønninger kan vi tage de københavnske bryggeriarbejdere, der ifølge Gamle Carlsbergs 50-års jubilæumsskrift har en årsløn på 1.138,- kr. i 1877/78, mens bryggeriets daglejere havde en gennemsnitlig dagløn på 2,35 kr., hvad der vel svarer til ca. 700,- kr. for et helt år, eller noget lignende det en sliber på Aalborg Glasværk tjente om året.

Da vi nu er så tæt på glassene og hvad der skal i dem, kan vi lige repetere, at Tuborgs pilsnerøl kostede 8 øre pr. flaske ved introduktionen i maj 1881. Det vil sige, at en daglejer ved Gamle Carlsberg eller en sliber ved Aalborg Glasværk i "De gode gamle dage" kunne købe 29 pilsnere for en dagløn. Af hensyn til vores interesse for deres efterladte arbejder gjorde de det heldigvis ikke hver dag.

For at lære at skelne mellem de forskellige sliberes "håndskrift" vil det herefter være spændende at høre om daterede slibninger, idet vor kendskab til Aalborgsliberne nu er så god, at vi kan anvende udelukkelsesprincippet og sige hvem der på bestemte datoer ikke kan være mesteren og dermed indkredse den lille sløjfe eller bladranke jeg startede artiklen med.

Aalborg i okt. 1986

Verner Kamp

GLASSLIBERE VED AALBORG GLASVÆRK

Folketællingen	Vejviseren for Aalborg	Skatteligningen	Glasværkets lønn-liste	Anton Edvard Rømsch	Carl Ferdinand Gundelack	Frantz Seidel	Heinrich (Zievrey)	Joseph Rohrback	Erik Rohrback	Joseph Handjk	Peter Johan Lindström	Niels Poul Liff	Gustav Elof Jurlander	Johan Frederik Kuhlén	Christian Jacobsen	Peder Pedersen Ersted	J. Ekström	Ludvig Gustav Storm
1860	1861																	
1870				X	X	X	X					71						
	1873							74										
	1874	1874						X		X								
	1875	1875						X		X								
	1876	1876						X		X		X						
	1877	1877						X		X		X					X	
	1878	1878						X		X	78	X					X	
	1879	1879						X		X		X					X	
1880	1880	1880						X	X	X		X		80				
	1881	1881						X		X		X			X			
	1882	1882						X		X		X		X	X			
	1884	1884						X		X			83	X				
	1885	1885						X		X				X	X			
	1886	1886						X		X	X	X	X	X	X			
	1887	1887						X		X	X	X	X	X	X			
	1888	1888						X		X	X	X	X	X	X			
	1889	1889						X		X	X	X	X	X	X	X		
	1890	1890						X		X	X	X	X	X	X			
	1891	1891						X		X	X	X	X	X	X			
	91/93	91/93						X		X	X	X	X	X	X			
	1892	1892						X		X	X	X	X	X	X	(X)		
	1893	1893										X	X					
	1898	1898										X	X	X		(X)		
	1899	1899									X	X	X	X		(X)	X	
	1900	1900									X	X	X	X		X		99
	1901	1901									X	X	X	X		(X)		X
1901	1901	1901									X	X	X	X		X		(X)
	1902	1902									X	X	X	X		X		
	1906	1906									X	X	X	X				
	1907	1907									X	X	X	X				
	1909	1909									X	X	X	X				
	1910	1910									X	X	X	X				
	24/6-10	24/6-10									X	X	X	X				

Glasmøde med B. Wolstrup på Aalborg Historiske Museum d. 01.09.1986.

I forbindelse med udstillingen Peter F. Heerings Glassamling på Aalborg Historiske Museum, var der i anledning af afslutningen, aftalt et opklaringsmøde på initiativ af B. Wolstrup, hvortil GS's medlemmer var indbudt.

Fremmødet var fint, da det sådan set var en gentagelse.

Angående B. Wolstrups efterlysning af faste og omrejsende glasslibere i Nordjylland omkring år 1840 fremkom der ikke noget nyt - læs pjecen udgivet af Aalborg Historiske Museum i forbindelse med udstillingen af Peter F. Heerings Glassamling "Hvem sleb Hvad?". En kort omtale af denne pjece i Glasnyt's referat fra udstillingens åbning.

Mødet forløb godt. Efter formandens velkomst gik B. Wolstrup over til at fokusere på de enkelte glasemner i montrene, her kom han ind på struktur, slibninger, sjældenhed samt (sandsynlig) oprindelse. Som sædvanlig var det oprindelse (fremstillingsværk), der gav mest anledning til diskussion. Hertil sagde Bent Wolstrup, at efter hans mening, har private samlere lov til at henføre et bestemt glas til et bestemt glasværk, såfremt de kriterier, der er stillet til glasemnet, er opfyldt - emne, struktur, slibning og fremstillingsmåde skal passe med traditionsbestemte glas, eller glas som p.g.a. dekoration og katalogangivelse giver retningslinier - de skal altså have fællestræk med sådanne. Endvidere sagde B. Wolstrup, at han fuldt ud var klar over, at museumsfolk ikke (helt) delte denne opfattelse.

Under gennemgangen kom BW ind på emnernes sjældenhed, bl.a. efterlyste han snapseglassene på Kastrups plancher nr. 785 og nr. 802. Nr. 802 findes i 3 størrelser, de 2 mindste kendes. Endvidere fremkom ved forespørgsel, at jægerflasken med 2 ører på haren findes i violblå udgave, hvilket Bent Wolstrup ikke var klar over. Angående Holmegaards kat. 1853 hankekrus nr. 3-4-7, som findes i 1/2 og 3/4 pot, så angiver kat. 1853, at nr. 3 er fremstillet i blå og rød (mangan) farve. Begge disse farver kendes nu i et eksemplar, men alle 3 krustyper er meget sjældne. Mest almindelig af disse krus er nr. 3, som findes i mindre end 1/2 snes (d.v.s. han har kendskab til).

Nogle medlemmer havde medbragt glas, som blev studeret og kommenteret, bl.a. havde et medlem medbragt en tøndeformet karaffel med sleben blomsterranke, 2 fugle og navn "Clemen Pedersen" foran og på bagsiden en krans af rocailler med motiv (hegn og træer), der var ikke angivet noget årstal. Medlemmet ville gerne vide, om man nogenlunde præcist udfra kendte daterede ting kunne sige, hvornår den var fremstillet på Aalborg Glasværk og hvem sliberen var. Her trådte Jan Kock til og supplerede, at

iflg. de ting han kendte, så måtte den være fremstillet ca. 1870 af sliber Joseph Handjck, der oprindeligt kom fra Holland. - Jan Kock sagde endvidere, at han under indsamling af materiale til sin kommende bog om glasslibere på Aalborg Glasværk havde fået et meget større materiale end han forventede, det krævede tid at bearbejde materialet, hvilket havde udsat bogen. Dens fremkomst glæder vi os til.

Vi kom også ind på fraktur (skrift). Bent Wolstrup mente, at det ved iagttagelse af bogstaver og tal på kendte ting er muligt at opstille en række af alfabetssystemer, så ukendte slibninger kan identificeres, men det kræver et stort arbejde og materiale at få det op at stå.

Til sidst sagde formanden tak til Bent Wolstrup for det gode og oplysende foredrag, med et ønske om, at vi med dette møde er kommet et lille skridt videre i forskningen om "Danske Glas".

02.09.1986

Jørgen F. Rønnest.

----- 0 -----

Åbningen af jubilæumsudstillingen "Medlemmernes egen Samling" på Aalborg Historiske Museum den 15. oktober 1986.

Medlemmerne var mødt talstærkt frem, der var trængsel, men folk indordnede sig, så alle fik et overblik over udstillingen.

Formanden bød velkommen til denne 10 års jubilæumsudstilling af medlemmernes egne ting og ridsede kort op, hvordan selskabet blev startet i sin tid, da en lille glasinteresseret kreds indbød til stiftende generalforsamling i Skydepavillonen den 23. august 1976. Han fortalte, at siden starten har selskabet afholdt 77 arrangementer af forskellig art: foredrag, udstillinger og ekskursioner til "berømte" glasattraktioner.

Selskabet bød herefter på en lille forfriskning.

Formanden gennemgik i korte træk medlemmernes glas i de 6 montre, som selskabet velvilligt havde fået stillet til rådighed af ÅHM i forbindelse med denne jubilæumsudstilling.

Montrenes indhold blev kort nævnt og enkelte ting blev fremhævet. For at give de medlemmer, der ikke har mulighed for at se udstillingen, et indblik i denne jubilæumsudstilling vil jeg kort nævne montrenes indhold.

Montre 1. Her var hovedvægten lagt på flasker af forskellig art - patent-sodavands-, øl- og saftflasker, specielt må bemærkes den grønne soda vandsflaske fra mineralvandsfabrikken Hygaa, Aalborg, den er meget sjælden, sjove pressede små krus, citronpressere og studsglas i næsten alle mulige farver, nogle ætsede glas og karafler fra KG, diverse drikkeglas til bl.a. 2 slebne grønne berlinerglas samt vores jubilæumsflaske.

Montre 2. En samling opale ting fra Fyens Glasværk fra perioden 1900-1915. Her var eksempler på nogle af de ting, der blev fremstillet: jordbørsæt, sukker/flødesæt, kiksspande, vaser, natlamper med forskellige håndmalede dekorationer, samt en udsøgt samling art nouveau: Galle, Lalique, Legras, Daum m.m. og ting i den sjove millefiori teknik.

Montre 3. Nogle lamper fra Fyens Glasværk med nogle skønne kupler og fødder. Her skal man især hæfte sig ved natlampen med et påmalet hus, idet den er en sikker Brendekilde ting, originaltegningen fra Brendekilde er bevaret. Desuden var der hyacintglas og tulipanglas i mange typer, størrelser og farver, samt en samling ætsede ting fra Kastrup Glasværks katalog 1910 bl.a. lågkrus m. hjorte, karafler, svensk form med fugle (gøge) i 3/4 og 1/2 pot, karaffel rund form med hjorte, sukkerskål, flødekander, toddyglas, drikkeglas og vandkarafler m. diverse ætsninger: hjorte, fugle og bort, samt et par eksempler på bestilte ætsninger.

Montre 4. Diverse flasker af forskellig art m/u firmanavn - især Aalborg ting, engelsk mærket presseting, samt en fin samling med relation til Århus Glasværk, for nogles vedkommende med god proveniens, idet flere af tingene stammer fra gamle glasmagerslægter i Århus. Der var klukflasker, drikkeglas, vaser, blomsterglas, kiksspand, jordbørsål i gul opal, vandglas m. sleben motiv: Århus domkirke, hinkesten, brevpresser m. initialer A.C.R., tunget reflektor samt diverse fastblæste flasker med relation til Århus by og glasværk. Her skulle man især lægge mærke til en vase dekoreret med malede valmuer, idet den vase er den eneste ting, der er 100% sikker, da den både har en god proveniens og samtidig findes på nogle fotoplancher, der er bevaret fra Århus glasværk.

Montre 5. Hyacintglas og tekniske glas med mange gode ting, man sjældent ser bl.a. et sjovt uringlas, som sansynligvis er lavet på Mylenberg Glasværk, patteflaske med tubus, fladt brystglas, målebæger afbildet HG kat. 1853 i 2 og 4 uz., samt div. målebægre og krus i uz., KV., dl., kolber, slemmeglas m.m. Desuden en sjov samling glaskuriositeter: pølsehorn, dobbeltbæger, kagerulle, målskydningskugle, 3 fornemme låg til 1700 tals poka-ler, samt noget så særpræget, som en australsk pilespids, lavet af en Coca Colaflaske og fremstillet af landets urfolk.

Montre 6. Her var vist sylteglas, geleglas, mælkefad, tykmælksskåle, hvide, søblå og rubinfarvede pressede sukker og flødesæt fra div. danske værker, samt et par fine russiske 1700-tals glas og en rosenmalet tysk karaffel m. diverse "Gedenke mein", rød (mangan) jagtflaske. Desuden pressede saltkar, div. drikkeglas, samt en flot pokal med slibning i form af blomsterranke m. initialer og årstal 1910, den menes at være fremstillet på Aalborg Glasværk.

Efter gennemgangen af hver montre, var der mulighed for at stille spørgsmål, men spørgelysten var begrænset, indtrykkene skulle nok lige bundfæste sig, for efter den egentlige rundvisning gik snakken livligt medlemmerne imellem.

Formanden sluttede med at sige, at foruden denne udstilling her på ÅHM, har selskabet samtidig en mindre udstilling i Handelsbanken, Vesterbro, for at skabe lidt P.R. om denne her udstilling. Den udstilling er absolut også et besøg værd, her kan man se: Lommelærker i mange typer og farver, et diskeglas Conradsminde, pressede ting, glas, karafler, blomsterglas og figurflasker.

Til sidst var der udlevering af den jubilæumsflaske, selskabet har ladet fremstille for at markere Glashistorisk Selskabs 10 års fødselsdag. Denne flaske, der er fremstillet i 150 nummererede eksemplarer, kan som bekendt købes af medlemmerne for 110 kr. + evt. porto.

Selskabet håber med denne udstilling, at vise medlemmerne og andre glasinteresserede, hvad der samles på, og jeg synes personligt, at selskabet med denne udstilling, som spænder bredt, har nået dette mål.

Jørgen F. Rønne

Fremmødet var godt til dette foredrag, som byggede på muscumsinspektør Jan Kocks kommende bog om Aalborg Glasværk, hvor især forskellige slibninger er prioriteret højt - for øvrigt bærer bogen samme titel, idet nogle eksemplarer var lagt frem til gennemsyn. Udgivelsesdato lørdag d. 29/11-1986.

Formanden bød velkommen til medlemmerne og specielt Jan Kock.

Jan Kock indledte sit foredrag med at sige, at når man påtager sig en sådan opgave, så er man faktisk ikke klar over, hvad man går igang med, arbejdet er større end man tror, meget kildemateriale skal gennemgås og flere ting måtte simpelthen udskydes til senere, det gælder specielt uddybningen af de glasmagerslægter, der var tilknyttet glasværket og for tungt stof, som ingen vil finde relevant i den her forbindelse. Med hensyn til glassene, som her var tale om, måtte man sige, at de kom ind under betegnelsen "Lejlighedsglas", det har Aalborg Glasværk altid været kendt for, men mængden har været større end man tidligere troede, mange eksemplarer står stadig den dag idag i mange private hjem, værdsat som familieklenodier. De glas, der er vist i bogen, står i 80-90% tilfælde i private hjem, som arvestykker med en historie, som er mere eller mindre uddybet.

Jan Kock sagde endvidere, at denne revision af Aalborg Glasværks historie nok gav et billede, som ikke på alle områder var i top, hvilket skyldes at kildematerialet var noget spredt - bogens force var 1800-tallets slutning.

Herefter gennemgik Jan Kock optakten til Aalborg Glasværks start i 1853 til lukningen i 1946, hvor Kastrup Glasværk som ejer besluttede at lukke sit agentur i Aalborg - selve produktionen var helt ophørt i 1922. Denne gennemgang omfattede værkerne Conradsminde, Mylenberg og Aalborgs historie, hvad angår opbygning, udvidelse og flytning, om personerne som havde betydning for dette og glasværkernes drift, samt glasmagerslægter krydret med anekdoter. Det var stort set velkendt stof, men langt mere uddybet.

Til sidst gennemgik han nogle af bogens illustrationer over slebne glas. Det tidligst daterede glas, der kendes, er fra 1869 - hvidtglasproduktionen startede, som bekendt i 1866. JK omtalte kendte slibere som Rohrback, Lindström samt llandjk, som man først har fundet kildemateriale om for få år siden, og som menes at høre til de bedste, disse slibere menes at være ene om at slibe "Lejlighedsglas" igennem en længere årrække, især Lindström, først omkring århundredeskiftet kommer Ekström til - der var andre slibere, men de sleb udelukkende facet-, oliv- og kugleslibning,

såvidt man ved. For iøvrigt var der 2 slibere med det berømte navn Rohrback - Joseph og Erik, men ingen af disse slibere er fundet nævnt så tidligt som det ældste slebne glas er slebet (1869). De tidligst kendte findes i folkektællingen 1870, her finder vi 4 slibere, Anton Edvard Rømsch, Carl Ferdinand Gundelack, Frantz Seidel og Heinrich (Zievrey), som ikke er fundet senere, først 1874 i Aalborg Vejviser finder vi Handjk, 1878 i do, Joseph Rohrback og Lindström, men som JK sagde, det kan skyldes forskellige omstændigheder (der eksisterer ikke noget kildemateriale mellem 1866-1870).

Et tidligt motiv er en svævende engel kaldet "Dansk engel" - denne dek. havde JK forventet at finde i Sverige, men der er den ukendt. Derimod findes et eksemplar på et nordtysk museum, men dette eksemplar menes at være dansk, de tyske arbejdere på Aalborg Glasværk har haft det med hjem, eller givet det til slægtinge. Andre tidlige ting er slebet med en blomster- og bladranke med 2 roser og rocailler, senere en grenranke med en påfugl, en bladranke m. 2 svævende fugle og ofte et motiv med tilknytning til ejeren, samt en bladranke med en svævende sommerfugl. Efter ca. 1880 kan decorationen variere, mens de førnævnte slibninger tilsyneladende er helt udgået efterhånden.

Angående slibningerne, så hæftede vi os ved, at nogle faktisk er graveret, for øvrigt meget pænt arbejde, det afslørede lysbilledet tydeligt. Meget interessant var en osteklokke, som var rigt graveret med forskellige blomster i et tæt bælte og med perlebort. Den var Jan Kock usikker overfor, da udførelsen i kvalitet lå over hvad Aalborg Glasværk plejer at lave, og havde derfor udeladt den i bogen. Glas i den stil ser man yderst sjældent, jeg har set 2 stk., den ene med et dansk navn på et typisk Aalborg glas. Så noget tyder på, at glas i den stil er lavet på Aalborg Glasværk, men hvornår og hvem sleb disse ting? Forhåbentlig får vi svar på det på længere sigt.

Et godt og langt foredrag, som Jan Kock fik stort bifald for, efter at formanden havde sagt tak for denne introduktion i hans nye bog.

N.B. Bogen kan købes gennem GS til specialpris 98,00 kr. portofrit tilsendt.

27.11.1986

Jørgen F. Rønne

Per Lütken: Glas er liv.

København 1986.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. 162 sider.

Bogen er opbygget som en kavalkade over den lange række af glas som Per Lütken har skabt for Holmegaard gennem snart 45 år.

Per Lütken har med en kunstnerisk urkraft hele tiden forstået at fange tidsånden og at bearbejde den til sin egen form, som næsten er blevet synonymt med Holmegaard og også med dansk smag i det hele taget, det vi på nudansk vil kalde Danish Design.

Det der løfter bogen er fremragende billeder, som virkelig giver os glasets sjæl, ja, gør bogen til et lille kunstværk. Per Lütken har kommenteret de enkelte billeder med korte præcise tekster, der ofte bliver til små tætte, digte der står godt og rigtigt til illustrationerne. Serien Vintergæk har fået følgende kommentar:

Brun beskidt skovbund.
Små skæve grønne og hvide skår.
Klar glas og inspiration.
Det koges sammen og blæses op.
dirigeret af følsomme hænder.
Op af vinterens søle
vokser klart, hvidt
og håbefuldt grønt.
Spinkelt og stærkt
strækker det sig mod himlen
og folder sig ud.

Per Lütkens glas er altid blevet til i et tæt samarbejde med dygtige glassmagere. Derfor er det helt naturligt, at der ud for næsten hvert glas er nævnt, hvem der har blæst, som her ved de selvblæste skåle:

Den 13/8-55
En massivt udslynget skål skulle prøves
på en ny måde,
styres af en våd trækkegle på et vådt brædt.
De nødvendige lufthuller mangler,
vådt træ blæser
og den selvblæste skål står for vore øjne,
fuldt færdig, fuldendt i sin spændte form,
med en rund, stærk kant
og let som en luftboble.

Der var øl og cigarer på værkstedet den dag,
og tusinder af selvblæste skåle er siden da
udført af glasmagerne Peter Ulrichsen,
Benny Bonnesen og Ernst Ove Christensen.

De sidste halvtreds sider i bogen er en gengivelse af Per Lütkens "Sorte bog", hvor han siden 1942 omhyggeligt har beskrevet sine unica arbejder, vedføjet en præcis skitse og navnet på glasmageren.

Endelig har Mogens Schlüter skrevet et afsnit med titlen "... og er også teknik", som forklarer mange af de spændende teknikker Per Lütken har benyttet sig af.

En bog om moderne, dansk glaskunst, som kan anbefales på det varmeste.

Jan Kock: Glas og Mennesker.

Brikker til historien om Glasværket i Aalborg.

Aalborg 1986. 208 sider.

Pris 117 kr. i boghandlen. Kommision for boghandlere:

Viggo Madsens Boghandel

Bispensgade 10, 9000 Aalborg

Tlf. (08) 132098.

Resumeeet til bogen giver en god idé om indholdet.

I årene omkring 1850 skete en meget væsentlig del af Danmarks glasproduktion i Nordjylland. For at udvide produktionen lod godsejer August Theodor Schütte opføre et nyt, kulfyret glasværk ved havnen i Aalborg. Her skulle der produceres flasker, der blev bragt på markedet i meget stærk konkurrence med glasværkerne på Sjælland.

I 1863 kunne J.M. Rathmann, der da ejede værket i Aalborg, ikke holde en rentabel produktion igang.

Værket standsede betalingerne og blev derpå solgt til kreditorerne Levinsen og Speyer.

De ansætter Carl Georg Dam som fabriksbestyrer og udvidede fra 1866 værket med en hvidtglasovn. Nu gik værket ind i en meget rolig og stabil periode, hvor økonomien stabiliseredes og antallet af medarbejdere var meget konstant. Der produceredes årligt ca. 1.000.000 flasker og dertil en betydelig mængde hvidtglas.

I 1875 blev Alexander Seedorf optaget i direktionen og da Dam døde i 1893 overtog han stillingen som daglig leder.

Glasmagerne gjorde i 1883 et forsøg på at organisere sig i en fagforening for at få forbedret arbejdsvilkårene; men først i 1887 blev ideen til virkelighed. Der var god brug for et stærkt sammenhold, idet arbejderne netop i disse år var udsat for lønreduktioner.

Virksomheden gik godt, så henimod århundredskiftet meldte behovet sig efterhånden for at bygge et nyt, større og mere moderne glasværk. Tanken blev ført ud i livet og 1899 tændtes ovnene på det nye værk, der var tegnet af den tyske glasingeniør Robert Dralle. Værket var udstyret med en langovn med 12 potter og en stor wanneovn.

Kapaciteten var på årsbasis beregnet til at være omkring 3 millioner flasker og for ca. 80.000 kr. hvidtglas.

I 1905 ændredes ejerforholdet til et aktieselskab; men med de samme ejere. Den truende overkapacitet på de danske glasværker gjorde en koncentration nødvendig og efter forskellige transaktioner indgik Glasværket i Aalborg i 1908 i en større koncern ledet af Kastrup Glasværk. Kun 2 år efter standsedes produktionen af hvidtglas. Derefter produceredes der kun flas-

ker. Under 1. Verdenskrig var der mangel på råstoffer og produktionen lå stille i lange perioder. Efter en højkonjunktur omkring 1920, lukkede værkets produktion i 1922. Frem til 1945 fungerede glasværket derefter som oplag for flasker fra Kastrup glasværk.

Overleverede erindringer gør, at vi idag ved god besked om arbejdsforhold, levevilkår, dagligdagen så vel som festlige stunder.

Glasværket solgte dels sine varer gennem agenter og handelsrejsende og dels ved direkte salg fra værket. Bevarede regnskabsbøger, fakturaer og lignende fortæller om, hvem der aftog varerne.

For at fremme salget udgav glasværket med mellemrum kataloger og prislister. Her er gengivet et udateret katalog fra ca. 1880 og to prislister over flasker fra henholdsvis 1907 og 1909.

Vor viden om hvidtglasproduktionen er yderst ringe og bygger dels på det bevarede katalog og dels på glas i privateje. Generelt producerede Aalborg de samme varer som de øvrige danske og udenlandske værker. Man kopierede i stor stil.

På værket i Aalborg arbejdede en række dygtige slibere, som bl.a. havde specialiseret sig i at dekorere lejlighedsglas med blomsterranker, forskellige andre motiver, navnetræk og årstal. Af kendte figurslibere kan nævnes Joseph Rohrbach, Joseph Handjk, P.J. Lindström og Ekström. De tidligst daterede glas er fra 1869 og de yngste fra årene før 1928.

Kun Lindström var på værket en længere årrække, han kom hertil omkring 1875 og sleb så næsten uden afbrydelse glas frem til 1928.

Glassene i det efterfølgende katalog er alle slebne på Glasværket i Aalborg, og for den altovervejende del ved vi også til hvem, glassene er givet og til hvilken lejlighed. Glassene er ordnet kronologisk.

Glashistorisk Selskab er stiftet i 1976 for at skabe et forum, hvor glasinteresserede kan få udbygget deres kendskab til glas og høre nyt fra mennesker, der forsker i emnet.

Hver sæson er der blevet afholdt 4-5 foredrag om både dansk og europæisk glas. Endvidere er der arrangeret en række ekskursioner til danske, norske og svenske glasværker samt relevante udstillinger.

Selskabet udgiver en gang om året optryk af gamle kataloger og prisrunder. En fortegnelse over det hidtidige genoptrykte materiale er gengivet nedenfor og kan erhverves af nye medlemmer så længe oplaget rækker.

Kontingent pr. sæson er p.t. 160,- kr. pr. medlem. (pr. 01.10.1986).

Medlemskab kan tegnes ved at indsætte beløbet på selskabets girokonto 2 24 79 41, Glashistorisk Selskab, Spartavej 3, 9270 Klarup.

Til nye medlemmer kan tilbydes eksemplarer af allerede genoptrykte katalogmateriale; alle er rigt illustrerede:

Kastrup,	plan B nr. 1,	(dateret 1886)
Kastrup,	plan D nr. 1,	(dateret 1886)
Kastrup,	plan D nr. 2,	(dateret 1886)
Kastrup,	plan D nr. 3,	(dateret 1888)
Kastrup,	plan D nr. 4,	(dateret 1895)
Kastrup,	plan D nr. 5,	(udateret ca. 1900)
Kastrup,	plan C nr. 1,	(udateret ca. 1900)
Kastrup,	plan C nr. 2,	(udateret ca. 1890)

Mappe med ovenstående 8 faksimile plancher, en formindsket gengivelse af de sidste 4 plancher i kataloget, 5 prislister og en kommenterende tekst.

Holmegaard, katalog, 1925 (udsolgt)
Fyens Glasværk, katalog, udateret ca. 1890
Prisliste over Hel-Krystals Servicer, Holmegaard 1917
Prisliste over Emballageglas og tekniske Artikler, Holmegaard 1909
Prisliste over Flasker fra Aktieselskabet De forenede Glasværker 1903.
Holmegaards Katalog 1923 med tilhørende prisliste.
Illustreret katalog. Kastrup Glasværk. København 1924. (1986). (ISBN 87-981833-3-8).